Dawra mal-Bibljoteka

Tagħrif miġbur minn E. R. LEOPARDI

"Wherever there is a civilization there must be books, and wherever there are books there must be libraries."

L. STANLEY JAST.

IL-BIBLJOTEKA Rjali, ta' Malta għandha warajha storja ta' madwar 400 sena. Kienet is-sena 1555, meta l-Kunsill ta' l-Ordni, taħt il-Gran Mastru de la Sengle, qatagħha li kellha ssir Bibljoteka biex fiha jinġabru l-kotba kollha tal-Kavalieri mejtin, u li dan kellu jsir għall-kumdità ta' dawk ir-Reliġjużi li jkunu jridu jagħtuha għall-istudju. (1)

Dan kien it-twelid tal-Bibljoteka li iżjed 'il quddiem insibuha ma' ġenb il-Knisja ta' San Ġwann. Wara li tqallbet minn post għal ieħor, il-Bibljoteka ttieħdet f'dar fi Strada San Giorgio, il-lum Kingsway, ma' ġenb it-Teżor ta' l-Ordni. (2)

Fis-sena 1760 kien igħix il-Balì Fra Ludoviku Guerin de Tencin, li kellu librerija privata magħrufa ħafna. Issa ġara li f'dik is-sena miet f'Ruma l-Kardinal Portocarrero u ħalla numru kbir ta' kotba, u billi dan il-Kardinal kien ukoll Membru ta' l-Ordni, dawn il-kotba wirithom l-Ordni. Malli sar jaf b'dan il-Balì de Tencin xtara minn għand l-Ordni l-kotba tal-Kardinal Portocarrero u, flimkien mal-librerija tiegħu privata, irregala kollox lill-Ordni, bil-patt illi din il-kollezzjoni ta' kotba, flimkien mal-librerija ta' San Ġwann, issir Bibljoteka Pubblika.

Fl-aħħar snin ta' l-Ordni nsibu li l-Bibljoteka bdiet tidher għall-ewwel darba fil-bilanċi tat-Teżor, sew bħala artikolu ta' dħul kemm ukoll ta' ħruġ. Insibu għaldaqshekk li, fis-sena 1778, il-Bibljoteka kellha favur tagħha 2,381 skud, u li għaxar snin wara l-ispiża għelbet lid-dħul bi 850 skud. Il-Bibljoteka kelha dak iż-żmien mal-25,000 volum u kienet amministrata u mmexxija minn "Commissario Cavaliere" u minn Bibljotekarju, taħt it-treġija tal-"Camera dei Conti". Il-kotba kollha tal-Kavalieri malli jmutu kienu jmissu lilha, u l-opri li kienu

(1) Capitolo Generale, 1555.

(2) "The Royal Public Library of Malta" by Dr. A.A. Caruana.

jkunu duplikati kienu jinbiegħu u b'hekk il-Bibljoteka kellha introjtu għall-manteniment tagħha stess. (3)

Iżjed 'il quddiem il-Bibljoteka kellha tgawdi renta fissa ta' 300 skud fis-sena, mill-imgħax ta' 3 fil-mija fuq kapital ta' 10,000 skud li ħallielha l-Abate Bruno, Uditur tal-Gran Mastru u Segretarju tal-Kanċellerija, bil-kondizzjoni li dawn l-imgħax jibqgħu jgawduhom b'użufrutt oħtu u żewġ ħutu subien, sakemm jibqgħu ħajjin. Wara mewthom dawn l-imgħax wirtithom il-Bibljoteka għax-xiri ta' kotba ġodda. (4)

Bħala l-ewwel Bibljotekarju ntgħażel il-Kanonku Għawdxi Gian Francesco Agius Sultana (magħruf bħala de Soldanis), illi kien miżmum bħala wieħed mill-aqwa għorrief tal-Gżira. Dan miet fl-1770 u warajh laħaq l-Abbè Gioacchino Navarro, magħruf bħala antikwarju, numiżmatku u poeta. L-Abbè Navarro dam Bibljotekarju għal erbgħin sena.

Fi żmienu l-kotba kienu żdiedu bil-bosta u l-post fejn kienet il-Bibljoteka ma kienx iżjed tajjeb għax kien ukoll bini qadim. Għalhekk l-Ordni qatgħet li tinbena Bibljoteka ġdida u għal din il-biċċa xogħol ġie apposta minn barra l-perit Stefano Ittar. Il-bini li tlesta fis-sena 1796, huwa dak il-palazz sabiħ li naraw fuq il-loġoġ li, bla dubju ta' xejn, huwa wieħed mill-isbaħ li għandna ġol-Belt. Tlestew ukoll l-ixkafef għall-kotba, li saru minn flus il-Balì Perez de Sarriò. Iżda minħabba l-miġja tal-Franċiżi fis-sena 1798, il-kotba ma laħqux ġarrewhom fil-post il-ġdid. Imma dan sar fis-sena 1812, meta kien Kummissarju tal-Gżira Sir Hildebrand Oakes. Fl-4 ta' Ġunju ta' dik is-sena l-Bibljoteka reġgħet infetħet għall-pubbliku u ngħażel dak il-jum sewwa sew għax kien jaħbat l-anniversarju tat-twelid tar-Re Ġorġ III. Is-sena ta' wara miet l-Abbè Navarro, li difnuħ f'San Ġwann, u floku laħaq il-Kanonku Giuseppe Bellanti, li kien Dekan tal-Kattidral.

Fis-sena 1831, il-Gvern qiegħed il-Bibljoteka taħt it-tmexxija ta' Kumitat Permanenti u bħala President kien maħtur l-Arċisqof Isqof ta' Malta. F'dan il-Kumitat kien imdaħħal ukoll l-Onor. John Hookham Frere. F'dik is-sena kienu stampati għall-ewwel darba r-regolamenti għat-tmexxija tal-Bibljoteka u għaċ-ċirkolazzjoni tal-kotba, kif ukoll l-ewwel katalgu, fejn il-kotba huma klassifikati skond is-suġġett.

---

(3) **Bilancio Decennale del Comun Tesoro 1778-1788.**

(4) **Massa Frumentaria, Cedola Nru. 893.**

Fil-1838, il-Kanonku Bellanti ħalla minn Bibljotekarju u floku ngħażel Dr. Cesare Vassallo. Fi żmienu Dr. Vassallo ħabrek ħafna għall-Bibljoteka; għamel katalgu ġdid u qassam fih il-kotba skond is-suġġett. Fost dawn il-katalgi ikkompila wkoll wieħed għall-manuskritti li sa dak in-nhar kienu jinsabu fil-Bibljoteka. Bis-saħħa ta' dan il-katalgu dawk il-kodiċijiet li huwa ikklassifika bdew biex ħadu l-importanza li kien jixirqilhom u swew ħafna għal min ġie wara.

Wara Dr. Vassallo, fl-1880, laħaq Bibljotekarju Dr. A.A. Caruana li dam fil-post sas-sena 1896. Dan il-Bibljotekarju huwa magħruf biżżejjed għax-xogħlijiet li ħalla fuq l-istorja u l-Arkeoloġija Kristjana ta' pajjiżna. Meta rtira Dr. Caruana laħaq floku Dr. Filippo Vassallo, li dam biss tliet xhur, imbagħad daħal Bibljotekarju Monsinjur Alfredo Mifsud. Dan il-Monsinjur, li għaraf igħarbel fl-Arkivju, ta xogħlijiet tajba li għad jiswew għal min irid iżid xi xogħol fl-istorja ta' Malta. Mons. Mifsud miet fil-20 ta' Diċembru 1920, u sar Bibljotekarju l-Professur Enrico Magro li kien qabel Rettur ta' l-Università. Wara l-Prof. Magro, fl-1 ta' Lulju 1923, sar Chevalier Hannibal P. Scicluna. Fi żmien Chev. Scicluna l-Bibljoteka ħadet xejra oħra: kiber bil-bosta n-numru tal-kotba, sar il-katalgu l-ġdid bis-sistema Dewey u nġabret għaliha l-kollezzjoni tal-kotba li jittrattaw fuq Malta u li ġiet imsejħa "Melitensia". Taħt it-treġija ta' Chev. Scicluna nġabar ukoll taħt is-saqaf tal-Bibljoteka l-Arkivju ta' l-Ordni li qabel kien merfugħ f'Dipartimenti oħra tal-Gvern.

Fit-2 ta' Ġunju li għadda, flok Chev. Scicluna, li rtira, laħaq Bibljotekarju Dom Mawru Inguanez, O.S.B. Dan il-Patri Benedittin ma hemmx għalfejn wieħed igħid bosta fuqu għax ismu huwa magħruf mad-dinja kollha. Biżżejjed wieħed jifli x-xogħlijiet tiegħu u li wieħed jiftakar li kien Bibljotekarju u Arkivista ta' Montecassino biex nifhmu sewwa min huwa dan li l-lum jinsab fostna. Minn għand dan il-Bibljotekarju nittamaw li għad ikollna xogħlijiet ta' interess kbir fuq il-Bibljoteka tagħna u li għad naraw x'importanza għandhom il-kodiċijiet li għandna.

Ngħaddu issa biex naraw x'fiha, jew aħjar xi ftit milli fiha l-Bibljoteka ta' Malta.

Jingħad illi n-numru ta' l-opri kollha li jinsabu hawn ġew jilħaq 300,000 u dawn huma reġistrati taħt żewġ katalgi. Taħt

l-ewwel katalgu jinsabu reġistrati l-kotba bl-isem ta' l-awtur. Fil-katalgu l-ieħor il-kotba huma klassifikati skond is-suġġett. Dan il-katalgu jimxi fuq is-sistema msejħa "Dewey Decimal Classification". Din is-sistema kienet formulata fis-sena 1873, mill-Avukat Melvil Dewey (1851-1931), biex tiġi wżata flok is-sistemi l-oħra li ma kenux effiċjenti u kienu jaħlu ż-żmien. Fis-sena 1876 ħarġet l-ewwel edizzjoni u, fl-1942, l-erbatax-il waħda ta' din is-sistema. Dan biex nuru l-importanza li ħadet din is-sistema li ġiet użata tista' tgħid kullimkien.

Il-kollezzjoni kollha tal-kotba li hemm fil-Bibljoteka nistgħu naqsmuha fi tnejn: jiġifieri manuskritt u kotba stampati. Il-fergħa tal-manuskritti tiġbor fiha l-Arkivju tal-Kavalieri ta' San Ġwann, l-Arkivju ta' l-Università, jiġifieri tal-Muniċipju ta' Malta fl-antik, ir-reġistri tat-Teżor: b'kollox madwar 8,000 volum. Fost dawn hemm l-ewwel sbatax li fihom id-diplomi, kollha tal-pergamena, li l-Kavalieri rċevew minn għand il-Papiet u s-Sovrani fil-Medju Evu.

Jinsabu wkoll fil-Bibljoteka manuskritti oħra ta' siwi kbir, fosthom il-ħajja ta' Sant'Anton Abbati, b'mitejn stampa (minjatura). Dan il-kodiċi nkiteb fis-sena 1426, minn Pierre Pierre ta' Istres u kien illuminat minn Robin Fournier ta' Avignon. Kopja ta' dan il-ktieb tinsab fil-Bibljoteka Lawrenzjana ta' Firenze, iżda f'dan ta' l-aħħar il-"colophon" ma jagħtix la l-isem ta' min kitbu lanqas tal-minjaturist. L-istampi huma magħmulin bl-istil imsejjaħ "grisaille" u hemm użati wkoll xi ftit kuluri. Taħt kull stampa hemm miktub titolu fil-qosor, u riferenza għall-awtur li minnu ġie meħud il-kwadru. Fil-"colophon" insibu miktub illi dawn iż-żewġ manuskritti ġew kupjati minn arazzi kbar (magnus pannus) li kienu magħmulin "de legendis et vita ejusdem sancti" minn Jean Macellard, Sagristan Maġġur ta' Saint Antoine, mis-sena 1410 sal-1417. Dan il-manuskritt kienu bagħtu għalih minn l-Ingilterra u għal xi żmien kien fil-British Museum, fejn ġie studjat minn Sir Sydney Cockerell u Dr. Rose Graham. Il-ktieb kollu ġie kkupjat għar-Roxburghe Club u maħruġ minn Dr. Rose Graham fis-sena 1937. Kopja ta' dan il-ktieb tinsab ukoll fil-Bibljoteka.

Hemm numru sabiħ ta' manuskritti li ġew miktuba mis-seklu XI 'il hawn, fosthom Bibbja ta' format żgħir, il-ġmiel tagħha, u ħafna kotba oħra tal-Liturġija. Fost il-manuskritti jinsabu opri sħaħ ta' awturi Maltin li għadhom ma ġew qatt

stampati. Insibu miktubin djarji, tifkiriet, drawwiet qodma, kwistjonijiet li nqalgħu dak iż-żmien fuq ħaġa jew oħra u minn dawn il-karti għad trid tinkiteb l-istorja tal-poplu Malti ta' dawn l-aħħar erba' sekoli. Għax f'dawn il-karti hemm imnizżla l-ħajja ta' misserijietna, dik il-ħajja reliġjuża, soċjali u familjari, kif ħasbuha u kif għexuha f'dawk iż-żmenijiet, b'dik li hija karatteristika tal-poplu tagħna li tagħżlu mill-poplu ta' kull ġens ieħor.

Fost il-kollezzjoni tal-kotba stampati l-ewwel ma jiġu dawk li jissejħu "inkunabuli", jiġifieri dawk il-kotba kollha li ġew stampati minn mindu Gutenberg kixef l-istampa, madwar is-sena 1445, sal-1500. Minn dawn il-Bibljoteka jinsabu 45 u l-eqdem fosthom huwa "Moralia Sancti Gregorii", stampat Ruma fis-sena 1475. Il-biċċa l-kbira ta' dawn l-inkunabuli huma stampati l-Italja u xi ħaġa żgħira fi Franza. Minn dawk ta' l-Italja hemm numru kbir stampat f'Venezja minn Aldo Manuzio, il-famuż stampatur ta' dak iż-żmien. L-edizzjonijiet li ħarġu minn taħt idejn dan l-istampatur, u li ġew imsejħin Aldini, iġibu l-marka "ankra", u huma mfittxija ħafna. Għal dak li huwa korrettezza tat-test u l-ġmiel tal-karattru li bihom huma stampati dawn il-kotba tista' tgħid li ma jgħaddihom ħadd.

Hemm taqsima oħra ta' kotba ta' legatura rari u sabiħa, illi jkomplu jżejnu l-Bibljoteka tagħna. Il-biċċa l-kbira ta' dawn il-kotba kienu tal-Gran Mastri u tal-Kavalieri u għalhekk iġibu fil-qoxra tal-ġilda l-istemmi tal-familja tagħhom. Minn din il-legatura naraw kemm kienu apprezzati l-kotba għand min kienu. Imma l-ġmiel ta' xogħlijiet li fihom trid tarah biex tista' tifhem kif inhu.

Ta' min isemmi wkoll illi l-Bibljoteka kellha minn dejjem xi ftit benefatturi illi rregalawha l-kotba tagħhom. Fost dawn l-ewwel ma għandu jissemma l-Balì de Tencin, li huwa miżmum mhux biss bħala benefattur kbir, iżda l-veru fundatur tal-Bibljoteka bħala istituzzjoni pubblika. Fost ħafna donazzjonijiet ta' kotba u manuskritti nistgħu nsemmu dik tal-Kan. Agius de Soldanis, tad-Dekan Bellanti, tal-Maġistrat Edgar Parnis, tas-Sur Justin Alvarez, tal-Konti Messina, tal-Konti Caruana Gatto u tat-tabib John Borg. Fl-atriju li hemm qabel tidħol fis-sala twaħħlet irħama kbira u fiha minquxa b'ittri tad-deheb l-ismijiet ta' dawk li ħadmu għall-Bibljoteka jew li rregalaw il-kotba tagħ-

hom. Dan sar biex il-poplu ma jinsa qatt min huma l-benefatturi tiegħu. Fis-sala l-kbira hemm ukoll ritratti taż-żejt ta' ħafna minn dawn il-benefatturi jew ta' dawk li kienu Bibljotekarji jonkella onoraw lil Malta bil-kitba tagħhom.

Fil-Bibljoteka hemm ukoll laboratorju fejn il-kotba u l-manuskritti jiġu msewwija b'reqqa kbira. Il-manuskritti fuq il-karta jissewwew b'metodi l-iżjed moderni, jinksew bil-ħarir fin u trasparenti u tista' tgħid jerġgħu jitwieldu mill-ġdid. Il-manuskritti fuq il-pergamena jiġu mraqqgħin b'biċċiet oħra tal-pergamena u hekk wieħed iwaqqaf dik il-ħsara li maż-żmien kieku teqred kollox.

Il-barrani li jgħaddi jżur l-Bibljoteka tagħna jieqaf u jiskanta kif pajjiż tant ċkejken u fqir huwa daqshekk għani fl-istorja u għandu Bibljoteka li tixraq fl-aqwa bliet ta' l-Ewropa. Il-Bibljoteka ta' Malta minn mindu bdiet sal-lum, kibret bil-mod il-mod, għexet dejjem mal-poplu, qasmet miegħu l-ferħ u n-niket, ġiet 'il quddiem fi żmenijiet ta' ġid u batiet meta l-poplu kien batut, bħal ma ġara fl-aħħar gwerra. Iżda naraw li sa mill-bidu nett li saret "bibljoteka pubblika", il-poplu li japprezza l-kultura dejjem kellu għal qalbu din l-istituzzjoni u għalhekk wieħed jittama li fiż-żmien li ġej il-Bibljoteka jkollha sehem kbir f'dik li hija formazzjoni kulturali tal-pajjiż u apprezzament ikbar mill-poplu kollu ta' Malta.